

Upravništvo: Ljubljana, Pucnijska ulica 5.
Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24

Inseratni oddelek: Ljubljana, Pucnijska ulica 5 — Telefon št. 31-22 do 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42

Računi: za Ljubljansko pokrajino pri pošto-
čkovnem zavodu št. 17.749, za ostale kraje
Italije Servizio Conti, Cor. Post. No 11-3118

Iskate vsak dan mraz ponedeljka
Naročnina mesečno Lir 18,—
in izmenstvo vključno s »Ponedeljskim Je-
trosom« Lir 36,50.

Uredništvo:
Ljubljana, Pucnijska ulica št. 5, telefon
št. 31-22, 31-23, 31-24.

Rokopisi se ne vračajo.

Unvermindert harte Abwehrschlacht

Zahlreiche schwere Sowjetpanzer abgeschossen — An der süditalienischen Front örtliche Feindangriffe abgewiesen

Aus dem Führerhauptquartier, 30. Okt. DNB. Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Zwischen dem Asowschen Meer und dem Dnjepr dauert die Abwehrschlacht mit unverminderter Heftigkeit an. Im Dnjepr-Knie waren die Kämpfe bei Krivj Rog besonders hart. Durchbruchversuche überlegener Infanterie- und Panzerkräfte wurden aufgefangen, die eigenen Stellungen in schweren Kämpfen behauptet und 43 Sowjetpanzer vernichtet. Nördlich Krivj Rog setzten die Sowjets unseren schwungvollen Gegenangriffen erbitterten Widerstand entgegen. Mehrere feindliche Infanterie- und Panzerverbände erlitten bei diesen Kämpfen schwerste Verluste.

Beiderseits Gernel blieben die auch gestern fortgesetzten Angriffe der Sowjets ergebnislos. Eigene Gegenangriffe gewannen vorübergehend verlorene Gebiete Gelände wieder zurück. Dabei wurden im Kampf um eine Ortschaft, die ver-

schiedenlich den Besitzer wechselte, allein 36 schwere Sowjetpanzer abgeschossen.

Westlich Smolensk entbrannten neue schwere Abwehrkämpfe. Nach heftiger Artillerievorbereitung trieb der Feind den ganzen Tag über immer wieder seine von zahlreichen Panzern und Schlachtfliegern unterstützten Angriffswellen vor. In erbitterten Kämpfen behauptete unsere hervorragend kämpfende Infanterie, die durch eigene Artillerie- und Werferfeuer wirksam unterstützt wurde, ihre Stellungen.

Von der übrigen Ostfront werden nur lebhafte örtliche Kämpfe, besonders im Raum westlich Krišew, gemeldet.

An der südöstlichen Front wurden einige örtliche Angriffe britisch-nordamerikanischer Kräfte gegen unsere Stellungen beiderseits des Volturno abgewiesen.

Schnelle deutsche Kampfflugzeuge griffen dort mit gutem Erfolg Nachschubkolonnen des Feindes auf den zur Front führenden Wegen an.

Indiminuite dure lotte difensive

Dal Quartier generale del Führer, 30 ottobre. DNB. Il Comando Supremo germanico comunica:

Fra il Mar d'Asov ed il Dnjeper continua la battaglia difensiva con indiminuita violenza.

Nell'area del Dnjeper i combattimenti presso Krivj Rog si presentavano specialmente duri. Tentativi di sfondamento effettuati da preponderanti forze di fanteria e di mezzi corazzati sono stati acchiappati, le proprie posizioni tenute in gravi combattimenti ed annientati 43 carri armati sovietici.

A nord di Krivj Rog i sovietici ai nostri contrattacchi pieni di slancio opponevano accanita resistenza. Parecchi reparti di fanteria e di carri armati nemici subivano in questi combattimenti gravissime perdite. Su ambo i lati di Gornel anche ieri sono rimasti ripetuti attacchi sovietici senza esito. Propri contrattacchi hanno riconquistato terreno temporaneamente perduto. In tal occasione durante il combattimento svoltesi per il possesso di una località la quale più volte mutava di possesso, sono stati

distruetti soli 36 carri armati pesanti dei sovietici.

Ad ovest di Smolensk si sono accesi nuovi combattimenti difensivi di carattere grave. Dopo intensa preparazione di artiglieria il nemico durante l'intera giornata sempre di nuovo cacciava in avanti l'ondata di assalto appoggiate da numerosi carri armati nonché da aviatori di combattimento. In accaniti combattimenti la nostra fanteria in eccellente lotta efficacemente appoggiata dal proprio fuoco d'artiglieria e di lanciatori ha tenuto le proprie posizioni.

Dal resto del fronte all'est si annunciano solamente vivaci combattimenti di carattere locale, specialmente nella zona ad ovest di Criciev.

Al fronte meridionale italiano sono stati respinti alcuni attacchi locali delle forze anglo-americane contro le nostre posizioni su ambo i lati del Volturno.

Velocità di combattimento veloci germanici colà attaccavano con buon successo colonne di rifornimento del nemico sulle vie conducenti verso il fronte.

Slavnosti ob obletnici ustanovitve Falange

29. oktober dan proslave padlih falangistov

Madrid, 30. okt. DNB. Ob obletnici dne 29. oktobra leta 1933., ko je Jose Antonio Primo de Rivera ustanovil špansko Falango, je bila ob prisotnosti strankinega ministra Arresa, vojnega ministra ASENSIA in drugih članov vlade v gledališču »De la Comedia« spominška svečanost, ki so se je udeležili najstarejši in najvišji zastopniki Falange, kakor tudi nemški poslanec ter zastopnik narodnosocialistične stranke z večjo delegacijo.

Na mestu, kjer je pred desetimi leti imel Primo de Rivera zgodovinski ustanovitveni govor, so bili položeni trije ogromni lovčevi venci in kežali kraj, ki so ga zavzemali takrat najvišji sodržniški ustanovitelji, ki so med tem padli v borbi proti komunizmu.

Po predčitju ustanovitvenega govora Primo de Rivera je predal strankni minister 70tim falangistom častni znak stare garde. Govor se prenašale vse španske radijske postaje, kar je dalo povod za velike manifestacije pokrajini.

Za padle falangiste je bila v neki madridski cerkvi služba božja. Mimo strankinega ministra je korakalo na trgu Sv. Ane 10 tisoč Modrih strajc iz Madrida. Na čelu so bili centuriji stare garde, nekdanji borci na vzhodnem bojišču, katerih prsa so krasila številna nemška odlikovanja, dijaška milica in organizacija mladinske fronte.

Večtisočglava množica je priredila nemškemu veleposlaniku in zastopnikom narodne socialistične stranke prisrčne manifestacije simpatije, pri čemer so se vrstili vzkliki Nemčiji in Španiji.

Ob deseti obletnici ustanovitve Falange, kateri dan je general Franco določil kot spominški dan za padle falangiste, so bile v vsej Španiji svečanosti in mimohodi falangističnih enot pred najvišjimi zastopniki stranke, države in vojske. Posebno lepa je bila slavnost v Alcantu, kjer so na dvorišču ječe, na katerem je bil Jose Antonio od rdečih umorjen, po komemoraciji napredovali 21 letni mladi falangisti za člane falangistične milice.

Podpis japonsko-kitajske zavezniške pogodbe

Tokio, 30. oktobra. DNB (Vzhodnoazijska služba). Davi je bila objavljena v zunanjem ministrstvu zavezniška pogodba, sklenjena med Japonsko in Kitajsko.

Potem ko sta japonska in kitajska vlada dovedli do uspešnega zaključka pogajanja za medsebojno zvezo, sta zavezniško pogodbo dne 30. oktobra podpisala japonski veleposlanik Masayuki Tanijem in predsednik narodne kitajske vlade Vang-Cing-Vej. Obe vladi sta s to pogodbo objavili, da sta odločili delati skupaj za ohranitev dobrega sosedstva in za pravično podlago Velike vzhodne Azije, pri čemer bosta spoštovali medsebojno neodvisnost. Obe vladi želita s tem doprinesiti k svetovnemu miru in ohraniti najboljše prijateljske odnose, pri čemer si obljubljata medsebojno pomoč, da se v Aziji ustvari varnost s stalnimi odnosi.

Uradno poročilo pravi, da so na osnovi sklenjene zavezniške pogodbe izgubile veljavo vse pogodbe, ki so doslej urejevale osnovno odnose med Japonsko in Kitajsko.

Poročilo naglašja, da ureja Japonska svoje osnove glede politike napram Kitajski na podlagi vladne izjave z dne 9. januarja

1. 1943, kakor ustreza to novemu položaju, ki je nastal po izbruhu vzhodnoazijske vojne.

Izjava pravi: »Japonska je, ne da bi se dala pri tem motiti, spremenila v dejanje vse, kar je javno izjavila, in dala skrajno možno podporo Kitajski pri njenih stremeljenjih za naglo obnovo na osnovi neodvisnosti, ki jo zastopa s svojo politično močjo nacionalna kitajska vlada.

V protokolu, dodanem zavezniški pogodbi, je bilo med japonsko in kitajsko vlado sklenjeno, da se po končani vojni japonske čete umaknejo iz Kitajske.

Velik japonski letalski uspeh

Tokio, 30. okt. DNB. (Vzhodnoazijska služba). Dne 27. oktobra ob 15.30 so japonska letala izsilila borbo s približno 20 sovražnimi letali vrste »P 40« v bližini zaliva Finsch in jih 15 strelila, vendar pa 3 sestrelitve niso mogle biti točno ugotovljene. Japonci so izgubili 5 letal, izmed katerih se je eno zaleto v svojega sovražnika.

ričani. V Angliji vlada izrazito sovraštvo proti Američanom. Pred nekaj tedni je bilo izkvanjih več tisoč črnec iz Zedinjenih držav. Njihov nastop je povzročil pravi upor. Zarisanje Američanov je, kakor so se drastično izrazili interniranci, naravnost »svinsko«. Med njimi so izraziti gangsterski tipi, ki morijo iz naslade in izvršujejo druge podobne zločine, zaradi katerih jih ameriška vojska sodišča po angleškem mnenju vse premalo kaznujejo.

Stavke in izgredi na Cipru

Stockholm, 30. okt. DNB. Kakor poroča »Svenska Morgensbladet«, so nastali na Cipru delavski nemiri. Ker niso bile izpolnjene zahteve delavcev za zvišanje plač, so pričeli delavci večih tovarn in manjših podjetij stavkati. Nastali so spopadi med stavkajočimi delavci in četami, ki so jih angloslovske oblasti uporabila za ohranitev reda.

Führer k tekmi nemške mladine za vojne poklice

Führerjev glavni stan, 30. okt. DNB. O prihodki tekme mladine iz vse nemške države za vojne poklice, ki bo 15. januarja prihodnjega leta prvič v tej vojni, je izdal Führer naslednji poziv:

Ustvarjajoča nemška mladina!

Naš zgled je junaštvo nemškega vojakarja in naša dolžnost je, da smo tega junaštva vredni pri vojnih naporih v domovini. K vojnim naporom spada uspeh v poklicu. Če v miru je bila tekma v poklicih za ustvarjajočo nemško mladino izhodna točka njene volje do uspehov.

Danes vas ponovno pozivam k tekmi v vojnih poklicih. S svojim dejanjem na delovnem mestu izražate zvestobo do naših vojakov. Borbo na bojišču vodijo najhrabrejši, borba v poklicih pa naj prikaže najspodobnejše in naj jih spravi z izpolnitvijo in podpiranjem obdarjenih k vodstvu. Vaši napori pri državni poklicni tekmi naj bodo dokaz vaše neomajne vere v zmago.

Adolf Hitler.

K dnevu izpolnitve vojne sposobnosti je naslovil Führer v imenu fronte na Hitlerjevo mladino poziv, naj v najtežji usodni borbi vidi tudi v naprej svojo najtežjo nalogo v tem, da dovaja bojnim četam najboljši vojaški naraščaj. Danes poziva Führer nemško mladino k prostovoljni poklicni tekmi na delovnih področjih.

Z vojaško izpolnitvijo v domovini in najvišjo izpolnitvijo dolžnosti v poklicu kaže Führer ponovno na najvažnejše naloge vzgoje mladine v vojni.

Predvojaška izpolnitvev in zvišanje uspehov na delovnem področju tvorita torej jedro vojnega napora Hitlerjeve mladine.

V narodnosocialistični mladinski organizaciji dosežena vzgoja utrjuje v milijonih mladeničev in deklet poklicno prizadevanje in veselje do dela. Oni se vsak dan trudijo, da bi z izpolnitvijo, pridnostjo in delovno disciplino zvišali storitveno sposobnost nemške vojne proizvodnje. Najboljša mladinska zaščita na svetu, dodatno socialno skrbstvo nemške delovne fronte in prehrane so jamstvo, da bosta ostala tudi pri vojni proizvodnji zdravje in storitvena sposobnost ustvarjajoče mladine ohranjena.

Po volji Führerja naj ta mladina v tekmi v poklicu skuša doseči nemške vojske na bojnem polju. Poziv Adolfa Hitlerja za prostovoljno udeležbo pri tekmi v vojnih poklicih bo našel pri mladini pripravljena in ponosna srca. Mladina ljubi tekmo in kot element nove vzgoje je ona izraz storitvene volje.

Ze pred vojno je bila državna tekma v poklicih simbol narodnosocialistične mladine. V petem letu nemške borbe za svobodo bo tekma v vojnih poklicih dokazala, da nemška mladina izpolnjuje na svojih delovnih mestih obrambo in orožje ter ju jača z izvedbo vidne razporeditve najspodobnejših v svoji sredini.

Nezmanjšana ostra obrambna bitka

Številni težki sovjetski oklopniki sestreljeni — Na južnoitalijanskem bojišču krajevni napadi sovražnika odbiti

Führerjev glavni stan, 30. okt. DNB. Vrhovno poveljništvo oboroženih sil objavlja:

Med Azovskim morjem in Dnjeprom se nadaljuje obrambna bitka z nezmanjšano srditostjo. V Dnjepromu kolenu so bili boji pri Krivem Rogu posebno ostri. Potkusi prodora premočnih pehotnih in oklopnih sil so bili preprečeni, lastne postojanke v težkih bojih ohranjene in 43 sovjetskih oklopnikov uničenih. Severno od Krivega Roga so se sovjetske čete srdito uprle našim zanosnim protinapadom. Več sovražnih pehotnih in oklopnih enot je pretrpelo pri teh bojih najtežje izgube.

Ob obeh straneh Gornla so se brezuspešni sovjetski napadi tudi večer nadaljevali. Lastni protinapadi so ponovno osvojili večeraj mimogrede izgubljen ozemlje. Pri tem je bilo samo v borbi za neki kraj, ki je večkrat menjal lastnika, sestreljenih 36 težkih sovjetskih oklopnikov.

Zapadno od Smolenska so razplamteli novi težki obrambni boji. Po močni topniški pripravi je sovražnik ves dan vedno znova pošiljal v ogenj svoje napadalne valove, podpirane po številnih oklopnih in bojnih letalih. V srtih bojih je ohranila naša izvrstno se boreča pehota, ki jo je uspešno podpiral ogenj topništva in metalec min, svoje postojanke.

Z ostalega vzhodnega bojišča poročajo samo o živahnih krajevnih bojih, posebno na področju zapadno od Kričeva. Na južnoitalijanskem bojišču je bilo nekaj krajevnih napadov angleško-severnoameriških sil proti našim postojankam na obeh straneh Volturna odbiti.

Nemška brza bojna letala so napadla tam z dobrim uspehom oskrbovalne sovražnikove kolone na poteh, ki vodijo k bojišču.

Finsko vojno poročilo

Helsinki, 30. okt. DNB. Na vzhodnem delu Aunuške ozime je bil zavrnjen poizkus manjšega sovražnega oddelka vdreti v postojanke skozi dve med ovirami načeti odprtini. Na vzhodnem delu ozime je bil s topovskim obstreljevanjem skoraj popolnoma uničen manjši sovražni oddelček, ki je prodiral skozi ovire. Na ozini je bil odbit manjši sovražni oddelček, ki se je skušal prebiti, zavrt v umetno meglo. Z drugih bojišč ni ničesar poročati.

103 sovražna letala sestreljena v dveh dneh

Berlin, 30. okt. DNB. Nemški letalci so uničili 28. in 29. oktobra kakor poročajo DNB-u, na vzhodnem bojišču 103 sovražna letala, 8 nemških letal pogrešajo.

Berlin, 30. okt. DNB. Nekaj skupina letal »Stuka«, ki deluje na srednjem delu vzhodnega bojišča, je dosegla te dni lepo število 25.000 poletov proti sovražniku.

Uspel spopad v zraku pri Rodosu

Berlin, 30. okt. DNB. Štiri nemška lovška letala so sestrelila 28. oktobra nad morjem pri Rodosu v boju s tremi dvomotornimi bombniki vsa tri sovražna letala, ki so v plamenih strmoglavila v morje.

Dvajsetletnica turške republike

Ankara, 29. okt. DNB. Na proslavi 20-letnega obstoja Turške republike je govoril ministrski predsednik Saradzoglu. Pred 20 leti je, tako je govoril, Turčija združila verige, dosegla svobodo in neodvisnost in tako se povzpela k sili, enakopravni vsem narodom na svetu. Če pogledamo nazaj, lahko ugotovimo, da je bilo v minulih 20 letih mnogo uresničenega, vendar pa nas čakajo v bodočnosti še večje naloge in pri tem bodita znanje in delo naše najboljše orožje.

Alžirska »sovjetska republika«

Zeneva, 29. okt. DNB. Po večih iz Alžira so komunisti organizirali na trgu pred veliko množico zborovanje muslimanskih množic, ki se ga je udeležilo nad 5000 oseb. Demonstranti so odšli pred palačo generalnega guvernerja Catrouxa in zahtevali izpustitev v zadnjem času zaprtih muslimanov ter neodvisnost in pravico samoodločbe, torej vse ono, kar so Anglo-Američani zagotovili narodom z Atlantsko krsto. Nekomunistični govornik je pozval prisotne, da se pridružijo komunistični stranki in je končal svoj govor z »živice-klici bodaj alžirski sovjetski republiki«. Ko je policija poizkušala razbiti zborovanje, so nastali nemiri, pri katerih so bili 3 mrtvi in 14 ranjenih.

Ekspanzijski načrti dolarskega imperijalizma

Lizbona, 30. okt. DNB. Več senatorjev je živahno podprlo predlog senatorja Russella, naj Zedinjene države pridobijo stalna vojaška oporišča, kjer koli bi bila za obrambo očevo potrebna. Demokratični senator Feffer je to zahteval izrazil z besedami: »Jasno je, da moramo takoj vsi zagrabiti ali pa moramo ustvariti svet, v katerem nihče ne sme ničesar »grabit«. Senator Johnson je imenoval predlog »pametno misel«. Po njegovem mnenju je oporišče na Bermudskih otokih posebno važno. Senator Tydings je zahteval zgraditev utrd na strateško važnih obrambnih točkah, prevažem ob Karibskem morju. Senator Brewster je dejal, da ni nobenega vzroka, zakaj naj bi bili tudi Angleži udeleženi pri ameriških civilnih podjetjih v inozemstvu.

Tek prihaja z jedjo, tako se dogaja tudi tem senatorjem, zastopnikom radikalne politike oporišč, ki je ne omejujejo nobeni ozi.

Na grobovih junakov in mučencev

Ko se letos ob prazniku mrtvih spominjamo dragih pokojnikov, nam srce in dušo preveva globoka in bridka žalost. V rednih prilikah se spominjamo na ta dan vseh, ki so odšli od nas, kadar jim je po prirodnih nujnostih potekel njih življenjski rok ali pa jih je neizprosna usoda predčasno iztrgala iz naše srede. Naša bol radi nepovratnega odhoda svojcev in dragih prijateljev nosi obeležje neizogibne nujnosti, ki se ji uklanjamo.

Letos pa objokujemo poleg njih na tisoče in tisoče znanih in neznanih Slovencev in Slovenk, ki so padli po krivdi lastnih zločinskih rojakov, zapisanih blaznemu fantomu ubijajočega in uničujočega komunizma. Nečloveška strast sovraštva, pokola in uničevanja je obsedla nekatere naše ljudi, ki so se, opojeni po svojem peklemskem nauku, zapovedujočim in propovedujočim pretilvanju bratske krvi, udali nameri, da iztrebijo naš narod. Dvakrat blazno in tem večje obsedbe vredno je divjaštvo teh izkoreninjenec, ker divjajo v imenu neke »ideje«, ker more v imenu neke nerazumljene »svobode« in ker požigajo v imenu »socialne pravice«. Propovedujejo svobodo, moré v njenem imenu, naglašujejo bedo našega ljudstva, mu zaigajo streho nad glavo — vse to za neki namišljeni raj, ki naj se ustanovi na naših grobovih in na pogoriščih naših vasi, pa četudi po vseobsem pomoru ne ostane nihče, ki bi užival obljubljeni svobodo, srečo in blagostanje.

V tisoče gre število žrtev, ki jih je naš narod moral vreti v nepasitno žrelo komunističnemu molohu. Čez petnašt tisoč Slovencev in Slovenk imajo na vesti komunisti in njihovi trabanti. S trupli rojakov so natrpali vse kraške doline in jame, skoro vsak gozd na naših tleh brani površino pokopane in zverinsko pomorne rojake. Nešteti grobovi tulijo svojo pretresljivo občutbo proti izobčencem tudi tam na jugu, kjer po raznih taboriščih počivajo žrtve komunističnega početja.

Kdo bo tem žrtvam pobesnelosti porahljal grobove in jim na njih prižgal luč? Kdo bo dal tlažbo vdevam in sirotam, zaman vzdihujočim po močeh in očetih, kdo bo utešil ljubeče sestre, ki so izgubile drage brate, kdo bo vtil tlažbo ranjenemu sreču neveste, ki je izgubila svojega bodočega življenjskega druga?

Vsem tem znanim in neznanim žrtvam, ki počivajo v domači ali tuji zemlji, prižgimo v svojih srcih luč svetlega spomina. Naša pobožna misel naj poroča na njih grobove, obenem pa si trdno zaobljubimo, da ne dopustimo pogina našega naroda! Strmimo svoje vrste, storimo vse, da preskrbimo pomorjenim in pobitim, zaničevanim in užaljenim zadoščenje za njihove muke in njihova žrtvovanja! Na ta način bomo najlepše počastili njihov spomin ob letošnjem prazniku mrtvih.

Toliko brezdomcev, golih in lačnih, še nikdar nismo imeli Slovinci kot sedaj ob odrešilni komunistični svobodi. Razkošje na grobovih je spričo velike revščine — smrtni greh. Zato ob prazniku mrtvih počastite rajne z dobrimi deli!

Niti Angleži ne verujejo več v Beveridgov načrt

Zeneva, 30. okt. DNB. Vedno bolj se oglašajo v angleškem tisku glasovi, ki izražajo bojazan angleškega naroda, ker angleška vlada ne izpolnjuje obljub, zlasti ne na socialno-političnem polju. Po poročilu lista »Picture Post« je bila ustanovljena v Londonu liga s ciljem, da zagotovi izvedbo Beveridgovega načrta. »Socialna varnostna liga« piše list, »naj prepreči, da bi postal Beveridgov načrt izgubljena zadeva, katere duhovi naj bi strašili na podrejši angleške zgodovine.« Beveridgov načrt je glavni predmet razgovorov medščanskih in vojaških krogov, toda na delu so sile, pravi list, ki ga hočejo izpodkopati, računajoč na kratak spomin angleškega naroda in na nagnjenost angleškega zakladnega urada, da ob danem trenutku izjavi, da za izvedbo ni potrebnih sredstev. Socialna-varnostna liga bo delovala proti takim stremeljenjem s tem, da bo javno mnenje obveščala stalno o stanju stvari. Na kraju poziva list čitalce, naj ligo podpro z denarnimi darili, ker kot zasebna organizacija nujno potrebuje finančna sredstva.

Požar v königsberškem gradu

Königsberg, 29. okt. DNB. V četrtek proti polnoči je izbruhnil v najvišjem nadstropju v sredi južnega krila königsberškega gradu požar, ki je razdejal več prostorov, v katerih je bil hodnik za kranje. Ogenj je uspešno zadušiti.

Kratke vesti

Zeneva, 29. okt. DNB. Dopisnik »Daily Expressa« poroča iz Severne Amerike, da rudarji v Alabami kljub strogim vladnim opozorilom še vedno stavkajo. Izmed 22 tisoč rudarjev jih hodi na delo le bori 2000. V Kentuckyju stavka 6000 rudarjev. Madrid, 24. okt. DNB. Po neki vesti EFEja iz Washingtona je v Ameriki prepovedana prosta prodaja marmelade, vložnega sadja in sadnih konzerv. S prvim novembrom bo sedanji popolni prepovedi prodaje sledilo racioniranje.

Trezni glasovi z Goriškega

Po žalostnih dneh razbojniških pustolovščin je ljudstvo povsod spregledalo brezvestno komunistično igro z „osvoboditvijo“

Dan za dnem prejemamo čedalje bolj zanimive dopise s Primorskega. V njih nam znanci in prijatelji a tudi neznani rojaki odkrivajo potek in zaključke komunističnih pustolovščin, ki so se tako tragično končale za tamkajšnje naše toliko preživetno ljudstvo. Iz vseh veje modra, trezna in realna presoja dogodka, ki je tudi v največji boli in po najtežjih preizkušnjah zadnjih tednov obdržala »moro in vago«, kakor da je bil temu poštemu in idealnemu, a brezvestno od spekulativno zpeljanemu ljudstvu prav ta poslednji nauk se potreben, da je v celoti spregledalo in se — znašlo. Iz pism naših rojakov črpamo namreč več kot gole informacije in obtožbe na račun zvodnikov, iz njih večeta tudi samozvest in zaupanje v boljšo bodočnost. Ljudje so se po razburkanem dogajanju dveh tednov, ki jih je prevladoval v njih najgloblji čustvih in upih, pomirili, šli vase, še enkrat vse razmislili in — spregledali svo igro, v katero so bili vrženi proti svoji volji, pa so se sedaj odločili za novo, samostojno pot.

Kako preprosto jasne so besede kmeta iz zgornje Vipavske doline, napisane z okorno, a odločno in samozvestno roko: »Naše ljudstvo si po vsem tem, kar nas je doletelo, želi samo miru, reda, dela in kruha, pa svobode slovenskega jezika...«

In zgornje nam moč opisuje razvoj dogodkov pred »revolucijo« (po kapitulaciji italijanske vojske) in po njej. Tu so njegove besede:

»Ze dolgo je tega, kar so začeli prihajati med nas razni neznani ljudje, ki so se izdajali za goreče Slovence in nam obljubljali, če jih bomo poslušali, raj še lo na tem svetu. Ljudstvo ni zametilo, če je šlo na to limanice, saj že dolgo ni imelo več pravega pregleda o dogodkih, nihče ga ni več vzgajal v pravem duhu, ostalo je brez lastne pisane besede, gospodarsko je čedalje bolj propadalo, vojne se je navajalo in — kaj bi vam še pravil... Njegovo nezadovoljstvo so hoteli izrabiti v svoje namene ti novi preroki, ki so prihajali med nas in nam govorili zvitko ko lisica.

Na splošno pa ljudstvo kljub zvenetnim geslom in vablilnim obljubam le ni šlo slepo za njimi. Premnogi treznj možje so po svoji preprosti, a naravni pameti slutili blaznost tega početja že vse od začetka, čeprav so hujšakali neprestano napovedovali »skorajšnji konec vojne« in — svojo zmago. Seveda pa se je le malokdo upal upirati, kajti grozilo so s smrtno vsem, ki bi jih slepo ne poslušali. Strašili so nas tudi z neko »belo gardo«, v katero so šli kar povprek vse, ki niso trobili v njihov rog, zlasti pa tiste, ki so v svoji preudarosti mājali z glavo in svarili pred prenašljenimi dejanji. Tako so z obljubami, narodnimi gesli, a ne na zadnje s svojim brezvestnim strahovanjem precej ljudi pritegnili v svoje vrste, med njimi tudi nekaj razsodnejših, saj so se posluževali vseh mogočih trikov v ta namen. Sam sem bil priča pogovoru, ko so nepremišljeni in zapeljani mladeniči že delali načrte, kako da si bodo »po zmagi« porazdelili med seboj najlepše palače v Gorici in Trstu...

Nam, treznjšim, pa ni šlo v glavo, zakaj se moramo za svojo »osvoboditve« boriti na strani badoljevcev in prav presenetilo nas je, ko smo na svoja ušesa slišali tudi laško govorico med temi tako zvani »čistimi Slovenci«. Spomnili smo se na čase takoj po vojni, ko so nas razni tržaški in goriški komunisti vabili, naj pristopimo kot »enakopravni« člani v komunistično stranko Italije. Tudi sedaj so ti »internacionalisti« pogrnili nekaj podobnega: v mnoge krajevne »osvobodilne« odbore so namreč vtaknili svoje ljudi, badoljevške komuniste, ki naj bi baje zastopali interese »italijanske narodne manjšine« po naši »osvoboditvi«. Tu nekaj le ni bilo v redu. Tako so govorili naši ljudje in mājali z glavami, češ: za kakšne interese, za božjo voljo, pa naj se pri tej »osvoboditvi« akcij prav za prav borimo? —

V takšnem zmešanem razpoloženju, kakor ga je v teh odstavkih orisal naš Vipavec, je prišel 8. september — zdi se, povsem nepričakovano. Završalo je povsod. Ta krič je šel en sam glas: Konec vojne! Ta krič je zmedel ljudi, nihče se ni več upiral, celo najbolj trezni so podlegli temu odmevu svoje želje, ne da bi dalje razmišljali, ali je sedaj res konec ali ne. Tako je vstala vasa dežela. Iz gozdov so prihajali komunisti in začeli oboroževati ljudstvo, ki je med tem za pobeglimi badoljevskimi četami že samo pobralo orožje in strelivo.

Tako je bilo ljudstvo čez noč prepuščeno komunističnemu vodstvu, ki seveda ni zamudilo nobene prilike, da ne bi podžigalo

ljudi k borbi, češ: »Le potrpite še nekaj dni, potem bo konec vsega, zmagali bomo in bomo svobodni.« Slišati je bilo tudi debele laži, kakor: Angleži so že v Benetkah, Rusi v Beogradu itd. Toda ljudje, ki so ostali brez zveze z zunanjim svetom in ki tudi radijskih aparatov niso več imeli, so verjeli tudi takšnim lažem. Govori banditskih voditeljev na raznih »mitingih« (kakor na primer v Ajdovščini in Ribehbergu) naj bi to slepo vero ljudstva le še bolj utrđili, čeprav je marsikateremu govorniku pri tem tako spodletelo, da je svoje poslušalce, ki so veliko pričakovali, bridko razočaral. Predvsem pa so tedaj premnogi idealisti spoznali, o čemer so dotlej še dvomili, da je namreč ves tako zvani »osvobodilni« pokret dejansko le plašč najpristnejšega mednarodnega komunizma, ki se skuša z geslom o »enotni fronti vsega naroda« dokopati do oblasti tudi na naših tleh. Sodelovanje z italijanskimi komunisti, ki so se oblastno in škodljivo kazali tudi našim ljudem, je to domnevo še bolj potrdilo.

Toda ta idila ni trajala dolgo. Ze 23. ali 24. septembra se je na vipavskem nebu prikazalo — nemško letalo, ki je sicer metalo samo pozive prebivalstvu, naj ostane mirno na svojem mestu, a dalo je vsakomur slutiti, da je »republike« konec. Ponekod so bili partizani še tako junaški, da

Zvezde bodo padale z neba

Ta zanimivi pojav bomo videli v nedeljo, 14. novembra v jutranjih urah na vzhodnem nebu. Iz ozvezdja Leva, v katerem lahko sedaj vidimo dva najlepša bisera neba, Venero in Jupitra, bodo švigale svetle kresnice in opazovalec neba bo imel občutek, kakor da padajo proti zemlji zvezde. Kresnice, ki jih bomo lahko opazovali omenjenega dne, so le ostanki velikega Templovega kometa. Kakor vemo, je komet sestavljen iz nešteti majhnih delcev. V skladu s tretjim Keplerjevim zakonom imajo od Sonca bolj oddaljeni delci tega kometa večjo hitrost, kakor pa bližnji. Posledica tega je, da se oddaljenosti posameznih delcev; tako se komet vedno bolj širi in končno razpore vsem svojem tiru. Ko sedaj Zemlja na svoji poti okoli Sonca trči v ta pas ostankov kometa, prijeti v zemljino ozračje mnogo delcev in le-ti v višini 200 kilometrov zaradi zračnega čepa zažarijo. Pravimo, da se je pojavila kresnica ali da se je utrgala zvezda. Kresnice se pojavljajo v rojih, kakor se na primer dne 13. novembra vsakega leta pojavlja roj Leonidov.

Leonidi so bili prvi roj, za katerega so se začeli astronomi zanimati. Sprva so mislili, da je kresnica električni zračni po-

jav. Potem so spoznali, da so utrinki v svojem bistvu. Le nemirni vsemirski delci, ki so si izbrali svoje zadnje zatočišče v zemljanem ozračju. Danes vemo po zaslugi znanstvenika H. A. Newtona, da so kresnice le ostanki kometa.

V dne 12. do 14. novembra bo potovala Zemlja ob tem pasu Leonidov, zato bomo videli tedaj med zvezdami Mi in Ipsilon v Levu lepe padajoče zvezde. Letos sicer ta Leonidni roj ne bo obilen, kajti tokrat sekla zemlja manj posejani delci Leonidnega obroča. Prihodnji bogat roj bo šele leta 1999.

Posebnost letošnjega pojava je to, da bodo hitro se gibajoče kresnice izvirale iz navideznega mesta na nebu, ki je v bližini Jupitra. Tako bomo lahko videli, kako lepo, sicer nenapovedano srečanje svetle kresnice z Jupitrom. Do še večje krasote naj pripomore še Venera pod Jupitrom; tudi njo utegne priti obiskat kak utrinek, takisto Mars in Saturn na Jupitrom. Opazovalca neba bodo tudi očarala lepa zimska večerna ozvezdja, ki jih lahko sedaj v jeseni vidimo na jutranjem nebu.

Vstanimo torej v omenjenih dneh okoli 5. ure, pa bomo lahko gledali, kako »padajo zvezde z neba«.

M. B.

Zobni zdravniki in naša čeljust

Dobili smo prva skripta iz zobne protetike

Izšla so v samozaložbi skripta iz zobne protetike, sestavljena in napisana od specialista za zobne in ustne bolezni M. U. Dr. Milana Perka, ravnatelja dentistične šole v Ljubljani, in sicer za sedaj I. del, vsebujejo totalno protezo.

V uvodnih besedah naglašja pisec da mora biti protetik vsevede, obvladati mora mehaniko, kemijo, fiziko, anatomijo, fiziologijo, kozmetiko in še kipearstvo. Od njega se zahteva, da doseže čim popolnejši nadomestek cel narave danega in zopet po naravi izgubljenega organa — zobovja, skratka, zahteva se, da bi protetik prekosil skoraj naravo samo in njene zakone v ustvarjanju.

Mehanizem grizenja je pri človeku dokaj kompliciran, ker je človek cmirov ali vse jedec in mora biti torej njegovo žvekalni aparat kombinacija aparata mesojedcev in rastlinojedcev. Stremljenje človeštva, da s kuhanjem in različnimi pripravami hrane razbremeni zobovje in grizno muskulaturo, je vzrok tako močne degeneracije zobovja iz rodu v rod.

Pisec razvija nato anatomske in fiziološke pojme čeljustnega sklepa in mehanizem njegove gibanja, ki je trd oreh za zobozdravniško znanost. Po opisu žvekalnega mišičja in osnovne anatomije ust je govora o obliki zob in o okluziji, to je najoznejši stiku spodnjega zobovja z zgornjim. Za protetiko je posebno važna lega zob pri okluziji, ki je zopet glavni pogoj za dobro artikulacijo umetnega zobovja. Po opisu raznih vrst človeškega ugriza ter njih fiziološke oblike (normalni griz, ravni griz, griz pri fiziološki prognatiji ter griz pri mandibularni prognatiji) nas seznanja pisec še z »anomalijami griza (globoki griz, krčni griz, odprti griz).

Za napravo umetnega zobovja moramo dobiti najtočnejši model čeljusti in mejo, do kamor sme potem segati proteza. Za odske

uporabljamo lahko gutaperčo, vosek, mavec in razne plastene in elastične mase. Največkrat se rabi v protetiki mavec, zaradi česar mu posveča pisec daljši odstavek. Omenja, da je mogoče dobiti najpopolnejše odtiske edno z uporabo mavca, ker ga lahko apliciramo v najmekšeju stanju brez vsakega pritiska na sluznico. Vse druge mase pa morejo s svojim pritiskom sluznico premakniti iz svoje prvotne lege v drug položaj, ki ni naraven.

Sledi opis žlic, s katerimi jemljemo odtiske ter raznih vrst odtiskov (anatomski in fiziološki, od katerih se poslednji deli zopet na funkcionalnega, sesalnega in prenikalnega pri premikanju čeljusti). Po dobljenem modelu čeljusti sledi posnetek vgriza za lego »beh čeljusti v takem položaju, kakor če bi mel pacient zob, nakar se izvrši na modelu postavljaznje zob.

V obširnih odstavkih sledi opis okludatorjev, artikulatorjev in žvekalnih aparatov. Okludatorji so aparati, s katerimi posnemamo le čisto samirast, gibanje čeljustnega sklepa. Z artikulatorji posnemamo že drsenje spodnje čeljusti naprej, v omejenem obsegu tudi že stransko drsenje. Zadnja leta se znanstveniki bolj bavijo z žvekalnim gibanj in so zato tudi skonstruirali žvekalne aparate. Kakor po lagamo pri artikulatorjih važnost na vse vrste gibov, predvsem na fiziološko odpiranje čeljusti, tako moramo paziti pri žvekalnih aparatih na žvekalno gibanje, ki je v resnici nosilcu proteze najvažnejše. Pacient, ki nosi protezo, ima zelo zmanjšano možnost grizenja, ki ga računamo le na največ gno četrtno onega efekta, kakor ga ima človek s popolnoma zdravo čeljustjo. Zato je potrebno, da so totalne proteze zadostno zasirane. Razkujemo več vrst zasiranja. Sesalno zasiranje temelji na tem, da izsescamo pri nosilcih protez zrak iz vmesnega prostora med protezo in sluznico.

Zasiranje z ustno in lično muskulaturo pride v praksi le malokdaj v poštev, ker sta elastičnost in jakost muskulature pri posameznikih zelo različni. Nadaje razločujemo zasiranje s frontalnimi loki. Pri protezah v spodnji čeljusti se poslužujemo zasiranja po »lastni« proteze, ki je pvečamo s podlagam »z cina ali druge snovi. V skrajnem primeru pri zelo atrofičnih čeljustih h prde v poštev zasiranje z vzmetmi. S pravilno lego zob in grizenjem skrbim sam položaj zob za stabilnost protez »n govorimo tedaj o zasiranju z grizenjem samim.

V končnih odstavkih razpravlja pisec še o raznih tehničnih delih, ki so potrebna pred vulkanizacijo kavčuka. Ko smo postavili provizorčno zobe v vosku in kontrolirali s preizkušnjo v ustih njih pravilno lego, vlagamo proteze iz voska v k vete. Pisec rabi izraz »pogvajanje protez v kivet« Bolje bi bilo govoriti o vlaganju protez v kivet« avdelone posode za mavec. Ko smo po segrevanju ločili oha kivetna delca, odstranimo vosek kotkor mogoče in ga nadomestimo potem s kavčukom, k ga vdevamo na mesta, kjer je bil poprej vosek. Proces vulkaniziranja kavčuka se izvrši potem v posebnih kotlih, kjer segrevamo kavčuk v vodi od 100° C do 165° C pri 3 do 6 atmosferah približno 50 minut. Protezo moramo izločiti po vulkanizaciji iz popolnoma

ohlajene kivete zelo previdno, nakar sledi izdelava proteze, preden jo vstavimo v pacientova usta.

Imediate proteze imenujemo tiste ki jih naredimo in vstavimo v teku 24 do 36 ur po izvečenju zob. Potrebne so predvsem iz kozmetičnih ozirov, koristne pa zato ker preprečujejo atrofični čeljusti Sede čisto, tako dobro, da jih nosijo pacienti tudi po več let. Vsekakor nudijo to ugodnost, da se vrčlet pacient nositi protezo, preden dob, pozneje stalno.

Kv naste plišče so dober, čisto celo boljše nadomestek za kavčukaste. Rozen tvoj imamo še proteze iz raznih »molnatih zmesi. Zadnje poglavje govori še o popraviljanju zlomljenih protez. Tekst spremlja nazorno 103 slike. Pisec ima v delu tudi II. del protetike: parcialne proteze. Ker manjka v I delu seznam literature in tujh virov, iz katerih je čpal svoje znanje, pričakujemo ob koncu II dela tak spisek. Glede na dejstvo, da je zobozdravniška terminologija še v začetkih, je treba toplo pozdraviti vsako prazdevanje, seznanjati nas s slovenskimi izrazi, in to zlasti še v strokah, o katerih se je doslej pisalo še prav malo ali skoraj nič. Terminologija zobne protetike je zelo težavna in gre piscu teh skript velika zaslug, da se je lotil tako težkega vprašanja. Naj bi imel še mnogo posnemovalcev! Vsekakor mu priteče hvala vredna pobuda

Mozartov Requiem

v oddaji ljubljanske radijske postaje dne 2. novembra ob 20.15

Po pravici imenujemo lepo in priljubljeno Mozartovo Es-dur simfonijo, ki je predpredzadnje simfonično delo pred smrtjo velikega mojstra svetovne glasbe, Mozartov labodji sprev. To oznako pa zasluži prav za prav Mozartov Requiem, delo, sredi katerega je smrt iznenada prekinila snovanje in življenje nesmrtnega velikana.

Requiem je nastal po naročilu, ki ga je dobil Mozart v kar najbolj čudnih okoliščinah. Nekega dne v juliju 1791. se je oglasil pri mojstru neznani črno oblečen gospod sloke postave in mu izročil pismo neznanca. V pisanju je bilo na prvem mestu izraženo neznančev globoko občudovanje in priznanje umetnika Mozarta, sicer pa želi neznanec izvedeti višino honorarja, ki bi ga zahteval Mozart za kompozicijo žalne mase. Tujec je še povprašal, koliko časa bi rabil Mozart, da dovrši naročeno mu delo. Mozart je bil pripravljen sprejeti ponudbo za 50 zlatnikov. Cez nekaj časa se je spet pojavil neznanči odgovor: onec izročil Mozartu predlagano vsoto, obenem pa mu sporoča, naj opravi delo v poljubnem času, edinele imo neznanega naročnika mora ostati v najstrožji tajnosti. Mozart je dovršil svoj Requiem takoj po vrnitvi iz Prage, kjer je prisostvoval krstni predstavi svoje sijajno uspele »Carobne piščali«. Mozart sam izraža svoja čustva, ki jo ga navdajala med komponiranjem njegove velike in poslednje mase, v nekem ohranjenem pismu: »Noče in noče mi iz spomina slika neznanega gošpoda. V duhu ga vidim stalno pred seboj, kako me roče prosi, kako sili vame vse nepotrepljiv in vznemirjen. Prav do bro vem, da prihaja moja poslednja ura. Z menoj je končano, pred seboj imam še svojo smrtno pesem, ki jo moram dokončati. — Mozart, na Dunaju, dne 7. februarja 1791.«

Vsi sveti so tu, ko romamo na grobove prijateljev in znancev in ko se z bolesto spominjamo onih, ki leže daleč od nas po tujih grobiščih. Ravno 31. oktobra, ko začevajo božje njive v jesenskem cvetju, po katejo leto, odkar je nenadoma vzeo nezabnega Zmaga pl. Zernfelda, bvsrega direktorja gozdarske direkcije v Ljubljani in pozneje ravnatelja gozdarske šole, kater je bil ustanovitelj in organizator. Naj bodo te skromne vrstice poklonjene nepozabnemu spominu našega odčnega telminskega rojaka ob prvi obletnici njegove smrti.

Direktorju inženjerju Zmaga Zernfeldu v spomin

Uroda mu je sipala na pot življenja oblo trnja, a malo, bore malo roč. Tam v domovini šriljevega štefana Zaplotnika, pod visokim Jalovnikom, ki »ma grok svoje« zelenele kluboka najlepše očičce, kjer v isti srenji rasejo v dolini smokve a gori visoko očičce, je zagledal Zmago kot »n gozdarske družine« luh sveta in preživel svoja otroška leta. V istem lepem predelu solčne Goriške se je navzel ljubezni do zelenih senožit in šumečih gozdov in ta ljubezen in navezanost do lepe narave mu je stala vse življenje. Kadar je le utegnil, je pohitel iz Gorice v svoje toliminske hribe, med preproste rojake, ki so ga vsi spoštovali in radi imeli. Vedno je bil šegav, dober, prijazen.

Ljubezen do božje prirode in po očetu podedovana lovska kri sta odločili, da se je po realni v Gorici posvetil študiju na vi. solki gozdarski šoli. Prehoditi in pretrpeti je moral vse postaje skrova pota, ki takrat ni bil prihranjen skoraj nobenemu slovenskemu študentu iz ubožnih slojev. Nje-

gova nadarjenost, pridnost in vztrajnost pa so premagale vse zapreke.

Po končani visoki šoli na Dunaju je stopil v službo pri gozdarski direkciji v Gorici, od koder je pohajal vsako nedeljo med svoje podmeške rojake in lovske tovarše. Kot rezervni častnik je moral v prvi svetovni vojni obeti v vojsko sukno. Bolelo ga je, ko mu po razpadu Avstrije ni bilo mogoče, da bi se vrnil v Gorico. Stopil je v državno gozdarsko službo v bivši Jugoslaviji in si prvsod pr dolbi sloves prvostarskega strokovnjaka. S svojo značajnostjo in svojim vednim nastopom pa se je priljubil pri vseh, ki so ga poznali.

Nepoznan prijatelj! Zvijenje Te ni pestovalo. Ni Ti prišlo niti lastnega gnezda, družinske sreče. Sam si se moral boriti in trpeti. Še moža pri moči, polnega narčtov. Te nam je vzele usoda. Ze dolgo, dolgo let Ti je bila zaprta pot v domovino, na sončno Goriško, kjer so hodila Tvoja mlada leta. Omahnili si naemkrat, kakor pada na planjati pod lovečvo kroglo ponosni srnjak. Tvojim prijateljem bo vedno hudo po Tebi in vsem, ki so poznali Tvoj lepi značaj. Tvoja blago duša in plemenitost, boš ostal v neminljivem spominu.

Ib.

Teta

Jamesa so postavili za kandidata. Nade so bile velike. Nekega dne je moral govoriti v majhnem kraju. Vas je ležala na severu, tik ob kanadski meji. V takšnem majhnem ameriškem gnezdu sredi gozlov ima pripadnost k določeni verski ločini tudi pri volitvah najodločilnejšo ulogo. Čas je pritiskal, dvorana je bila že napolnjena z ljudmi, ko je prišel James v vas. Tako ni mogel več nečisto privedeti, kateri ločini pripadajo vaščani. Volilni zbor se je začel. Kot prvi je spregovoril nasprotni kandidat. Govoril je lepo, govoril je dolgo. Hvalil je vse svoje kreposti. Poslušali so poskoki, toda — pretiravati nikoli ne smeš! — Ko je Smith, nasprotni kandidat, končaval svoj govor, je nenadoma vzkliknil: »Spoštovani navzoči, volilci in volilke! Če hočete dobiti najlepše ceste — volite mene! Če hočete imeti najboljše zgradbe — volite mene! In če hočete naposled imeti najboljšo govedo — volite samo mene! Da! Misli je lepo in pametno — toda poslušalci so se zakrohotali in Smith se je besno umaknil.

Sedaj je prišel James na vrsto. Nihče ga ni poznal. Vse je bilo radovedno, kaj bo povedal novi govornik. In James je začel: »Spoštovani poslušalci! Občani slobodne Amerike! Ljubi sojedci in sopivelci! Ustavil se je za trenutek, potem je načel ljevaj s tragično mrkim obrazom: »Moj praded je pripadal episkopski cerkvi.« V dvorani je vladal leden molk. A James ni izgubil poguma. Govoril je: »Toda moja babica je bila članica presbiterijske cerkve...« Molk, mrzel molk je bil odgovor. James je srknil požirek vode in povzel: »Moj ded je bil baptist...« Publikum si je nekaj nejevoljno šepetal. James pa je dejal: »Moj druga babica je pripadala neodvisni cerkvi...« James je malo počakal, padlo je nekoliko porogljivih opazk. Tedaj se je James zbral in je izigral svoj zadnji edut: »Toda imel sem prateto, ki je bila metodistička.« V dvorani je zagrmelo od navdušenja. »A jaz...« jaz...« je vzkliknil James presrečen, »jaz sem sledil vedno in v vsem svoji prateči!« Odobranja ni hotelo biti konec.

In James je postal senator.

Zimske večere vam bo letos krajšal „RAZGLEDNİK“ Jutra

Kultura

Slavko Jan — 20 let član Drame

Oktober leta 1923. je postal Slavko Jan član ljubljanske Drame. Po rodu iz Zagorja ob Savi je kot bruc filozofske fakultete in gojenec dramatične šole debutiral kot tretji romar v Pregljevji drami »Azazel«.

Od vsega začetka so ga naravni darovi: talent, zunanost, inteligenca in lepi, baritonni glas določili za stroko ljubimca in junaka. Od leta do leta se je povzpnil od majhnih do vedno odgovornejših vlog, dokler ni dosegel nalog, ki jih more do sedaj samo zelo nadarjeni in stremiljv igralci: Romea in Hamleta. Do njih so vodile od Cankarjevega Dioniza v Lepi Vidi in Kristofa Kobarja v Pohujanju stopnice kakor so: Laert v Hamletu, Edgar v Learu, Brutus v Cezarju, Orest v Ifigeniji, Ferdinand v Kovarstvu, Don Karlos, Carjevič Aleksej, Gluhovec v Mladoljetju, Hleštakov v Revizorju, princ v Prazniku cvetočih česen in Krogu s kredo, Orlić, Hudičev učenc, Raleigh v Koncu poti in številne druge iz domače in tujje, moderne in klasične dramatike.

Ne samo ljubimska, tudi karakterna in mladostno komična stroka sta našli v Janu ustvarjalca, ki je oživil s svojo umetnostjo nemalo pomembnih a tudi manj pomembnih vlog, da so zadobile vrednost, ki jim jo je v avtorjevi koncepciji marikdaj primarnoval.

Janov talent in razum, igralska izkušnost in posebno njegova tehnika, ki se je izpopolnjevala vedno bolj, so prvine, iz katerih nastajajo njegovi liki. Stremljenje njegovega dvajsetletnega, resnično neumorne dela je bilo, da bi poleg igre čim pravilneje in čim lepše oblikoval odrski jezik.

Kaj naj mu želimo? — Se dvajset takih let!

Maša Sl.

Milan Vidmar, Veletansformatorski problemi

Kot 2. zvezek Del matematično prirodoslovnega razreda je izdala Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani 212 strani obsegajočo knjigo svojega predsednika, univ. prof. dr. inž. Milana Vidmarja »Veletansformatorski problemi«. »Nekako pred tridesetimi leti«, piše avtor v uvodu, »me je v Budimpešti stanovski tovariš presenetil z vprašanjem, da li ima transformatorska panoga res še nerazčiščene probleme, o katerih naj pišemo razprave. Menda je na moji mizi zagledal rokopis, ki sem ga ravno zaključeval. Takrat sem začel priobčevati svoje prve članke o transformatorskih problemih. Ne vem več, kaj sem v prvi zmedli odgovoril. Toda nevede sem nedvomno dolgi trideset let odgovarjal, ker sem o transformatorjih mnogo pisal: članke, razprave in obsežne knjige. Pa bi danes brez odlašanja odgovoril, da je še obilo transformatorskih problemov, ki jih bo treba opisati. — V juniju 1941., po tridesetletnem specialnem znanstvenem de-

lu, torej razmeroma pozno, sem se nenadoma zavedel potrebe, ogledati si transformatorsko panogo tudi od zunaj. Kdor se preveč zakopje v svojo stroko, vidi njene probleme samo od znotraj in zato le v delni svetlobi. Sredi vojnega trušča mi je slika, ki sem jo zagledal s svojega novega razgledišča, silno zagrabila. Z vso vmeno sem jo začel opisovati. Obširno delo o transformaciji in prenašanju električne energije mi je tako začelo nastajati. Ne vem, kdaj ga bom dokončal, čeprav se mi zdi, da že dozoreva. Toda to dozorevajoče delo je sprožilo nazadnje tudi zamotana vprašanja o še možnih velikih transformatorskih konstrukcijah in ustavilo se je pred njimi.

Pisec pravi nadalje: »Nisem praktik, ki išče v knjigah o tehničnih problemih suhoparno nastevanje doseženih izsledkov ter pozablja, da ima tudi tehnika svojo pozicijo in filozofijo, brez katere tehnika ne more živeti. Bolj kot kdaj prej sem danes prepričan, da je obširna razprava o zamotanih tehničnih problemih kompleksih prav lahko simfonija idej...« Toda pisec se ni krenil na to pot. Obdelal je v pripravih za to veliko, morda življenjsko delo kompleks veletansformatorskih problemov, zakaj »veliki elektrifikacijski problemi, ki se obetajo civiliziranemu svetu in bodo prav gotovo z vso silo pritisnili, ko bo končana sedanja vojna, kriče po zelo velikih transformatorjih. Brez njih bi nastal zastoj, ki ga izmučeno človeštvo ne bi brez škode preneslo.

Tako je evropsko znani strokovnjak za transformatorske probleme poziral svojemu

narodu znanstveno delo o veletansformatorjih, ki naj se vključijo kot važen deležnik v obnovitveno delo novega sveta, nastajajočega s sedanjo vojno. »Zdi se mi«, pravi pisec, »da sem tudi dno posvetil v temo, v katero prodira današnja transformatorska panoga. Zagledal sem, vsaj zdi se mi tako, končni smoter veletansformatorskih problemov in konec razpravljanja o njih: transformatorska panoga mi namreč vidno dozoreva in mi kot živa tvorba celo že umira. Ze se ji plaho ogašajo spomini na prve začetke: najstarejše njene iocje poskušajo postati najnovejše. Življenjski krog se torej kompleksu transformatorskih problemov vidno sklepa.«

»Veletansformatorski problemi« so izrazito znanstveno delo, čigar pomen, rezultate in metodne odlike bo mogla presoditi samo strokovna kritika. Spis je razdeljen v devet obsežnih poglavij, v katerih obravnava učeni pisec idejo velikega transformatorja, nje poglavitve, transformacijske stroške ob predpisanih elektromagnetnih gostotah, vpliv elektromagnetnih gostot na transformacijske stroške, pot transformatorske panoge skozi desetletja, razne osmuke velikega transformatorja ter podaja ob koncu zaključne veletansforske probleme. Velik del te transformatorske problematike je izražen z najpreznejšo tehnično govorico: z matematiko. Grafične risbe ponazorjuje posamezna mesta v tem mogočnem orisu fizikalno matematično-tehnične sinteze, ki ji je dal prof. dr. Vidmar na tem nevelikem, a važnem področju elektrutečne panoge prepričevalost življenju namenjene znanstvene stvaritve. Po netek v italijanskem in nemškem jeziku ter slovenski in srbski

znakov izpopolnjujejo knjigo. Kulturni kronist jo z začudenjem vpišuje v kroniko našega duhovnega življenja, ki tudi v teh časih ne pozablja starih vrhov človeštvu koristne znanosti.

Zapiski

Knjige, ki jih je prinesel teden. Poleg že naznanjenih smo prejeli ta teden troje novih knjig, ki bodo v naši kulturni kroniki prikazane še z obširnejšimi poročili. Založba »Plug« je izdala izvirno knjigo dr. Janka Lokarja »Gozdovi in vode vabijo«, zbirko 23 črtic iz spominov lovca, ribiča in prijatelja prirode, spisano v vzornem jeziku in lepo ilustrirano. — Pokrajinska školska založba je izdala za višje razrede srednjih šol Staroosrsko slovensko slovnico in čitanko. Potrebno in koristno učno knjigo je priredil profesor klasične gminazije dr. France Tomšič. V založbi »Naše knjige« (Ljudska knjigarnica) je izšel v prevodu Avgusta Petrišiča zgodovinski roman iz časov burške vojne, Stuarda Cloeta »Kolesa se vrtijo«. Roman obsega 376 strani.

Nov letnik »Našega roda«, Mladinski mesečnik »Naš rod« je nastopil 15. letnik s pravkar izšlo 1. številco, v kateri so izšli naslednji prispevki: Sama Jenka spis »Jadralski«, pesem Leopolda Legata »Mrake«, črtica »Petelinova četa«, Antona Debeljaka »Iverci, D. Ravljena privedev azijske pripovedke »Slavčeva pesem«, Lojze Zupanca belokranjska »Vrač in vrage«, Miča spis »Razvoj ladij«, S. K. pesem »Noč«, članek »Riž — kruh rumenokozcev«, Gustava Strnišča pesem »Mi pa hlebeč pečem«, V. Pirmata po H. Tichyju prirejen članek »Nerebena uganaka, L. Z. pripovedek »Nekaj za bodoče gospodinjice in drobni številka je primerno ilustrirana.

„Neizčrpne človeške rezerve“

Kdor je že doživel v velikih obrambnih bitkah na vzhodu boljševške masovne napade in videl, kako sovražnik brezobzirno poganja svoje ljudi v ogenj obrambnega orožja, začne premišljati, katera izmed vojujočih se strank v tej vojni ima prav za prav premoč v človeški sili. Besedo o »neizčrpnih človeških rezervah«: Sovjetske Rusije si šimo vsak dan znova in se s ponavljajočimi masovnimi napadi zdi dokazna vedno znova.

Drugače kakor v prvi svetovni vojni

Pokazalo se je, da imajo tudi ruske človeške sile svoje meje. Med njihovimi učetniki se najdejo samreči tudi napli otroci in nad 50 let stari možje. Za fronte pa morajo otroci od 12. leta starosti delati v oboroževalni industriji, poleg njih pa polni vrzeli v tovarnah tudi kitajski kuliji. Zdaj se opaža, da Rusi hudih krvavih izgub v velikih obrambnih bitkah v pretekli zimi skupaj s številom ujetnikov, mrtvih in ranjenih med nemškimi ofenzivami leta 1941-42 ne morejo nadomestiti, piše Hans Hertel v beograjskem nemškem dnevniku.

Razvoj na vzhodni fronti daje točnejšo sliko o človeški bilanci obeh vojujočih se strank. Razdelitev človeških sil je ramreč tokrat popolnoma drugačna kakor je bila v prvi svetovni vojni. Tedaj je bil združen proti Nemčiji in zaveznikom prav za prav ves svet. Avstrogrsija, Nemčija, Bolgarija in Turčija so razpolagale samo s 136 milijoni ljudi. Tem so zavezniki v Evropi, Aziji, Afriki, Ameriki in Avstraliji, trej v vseh petih svetovnih delih postavili nasproti človeško silo 1422 milijonov. Človeška bilanca je bila torej slabša kakor 1:10. Proti vse kakor desetkratni premoči so centralne sile izgubile neenak boj po 51 mesecih.

Razmerje 9:11

Sedanja vojna je zemeljsko krogo še bolj zajela, tako da se v večji meri zasluzi označena svetovna vojna. Tokrat pa je razmerje sil drugačno. Človeška bilanca kaže popolnoma druge številke. Nemčija in njeni zavezniki razpolagajo v kontinentalni Evropi s preko 350 milijoni ljudi, Japonska pa s svojim vplivnim območjem v Vzhodni Aziji z nad 500 milijoni. Italija, Nemčija, Japonska in države, ki so pristopile k trojnemu paktu, razpolagajo torej skupaj z 850 milijoni ljudi.

Sovražnik temu nasproti na svojem vplivnem področju razpolaga z nad 1100 milijoni ljudi. K temu računajo tudi prebivalstvo Srednje in Južne Amerike in drugih kolonialnih področij. Če sledimo računom zaveznikov, se pokaže, da je tokrat razmerje človeških sil 9:11. Sovražnik razpolaga torej s 25 odstotki človeških sil manj kakor v prvi svetovni vojni, medtem, ko se je človeški potencial sil trojnega spoznava samo v kontinentalni Evropi dvignil za več kakor dvakrat. Skupaj imajo države trojnega pakta več kakor šestkrat toliko ljudi na razpolago, kakor so jih imele centralne sile v prvi svetovni vojni.

V resnici je razmerje sil še ugodnejše, če razčlenimo številke, ki jih navaja sovražnik. Prebivalstvo širnih kolonialnih področij v centralni Afriki, kakor tudi v Srednji in Južni Ameriki praktično ni na razpolago za vojno. Zato lahko trdimo, da je razmerje sil v sedanji vojni za obe vojujoči se stranki enako. Da pa še število samo ni odločilno, ve vsak frontni vojak.

Važneje kakor število je vprašanje, kako vojujoči se stranki lahko nujoma na razpolago stojajo človeške sile mobilizirane za vojno in oboroževanje. V ta namen primerjamo število ljudi, ki delajo za vojno, v vojujočih se državah. V Nemčiji jih je vključno z inozemci 56 milijonov, v Italiji 19, v vplivnem območju osi v kontinentalni Evropi 115 milijonov, na Japonskem 30 mil., na japonskem vplivnem področju pa 160 milijonov. Sile trojnega spoznava razpolagajo torej s 380 milijoni ljudi, ki delajo za vojno. V Veliki Britaniji in na Irskem je 22 milijonov takšnih oseb, v ostalem delu imperija 180 milijonov, v Zedinjenih državah 49 milijonov, na anglo-ameriškem vplivnem področju 200 milijonov, Sovjetska Rusija pa ima 85 milijonov ljudi, ki delajo za vojno. Sovražniki trojnega spoznava razpolagajo torej s 536 milijoni. Po številu je razmerje pridobitnih ljudi 4:5 za zaveznike. Navidezna premoč pa se pri podrobnem opazovanju izkaže kot prevara. Trije vzroki so za to merodajni:

Sile trojnega spoznava imajo v Evropi in v Vzhodni Aziji prednost »notranje črte«. Delovne moči so prometne mreže prirejane za delo na najodločilnejših mestih. Nemci, Italijani in Japonci so bili vedno narodi brez prostora. Kolikor je to v pogledu življenjskega standarda škodljivo, je za delo

množice v oboroževalni industriji velika prednost.

V Evropi (brez Sovjetske Zveze) živi okoli 350 milijonov ljudi na 4,63 milijona kv. km. Kontinentalna Evropa ima torej povprečno 72 prebivalcev na kv. km. Tudi Azija ima relativno visoko gostoto prebivalstva, in sicer 29 na kv. km., medtem ko živi v Ameriki na kv. km. 7 ljudi, v Afriki 5, v Avstraliji pa celo samo 1,3. Tudi prometna mreža v omenjenih kontinentih ni tako gosta, kakor v državah trojnega spoznava. Iz tega sledi, da je moč vsakega delovnega človeka na ozemlju sil trojnega spoznava mnogo bolj izrabljena za oboroževalno industrijo.

Strokovni delavci so velika prednost

Številčna premoč, ki jo ima sovražnik, se izenčuje tudi s tem, da je v Evropi najvišji odstotek visoko kvalificiranih strokovnih delavcev. Tudi delavci iz vzhodnih delov, ki so jih zaposlili v nemški oboroževalni industriji, so se hitro izkazali ne samo pri kmetijskem delu, ampak tudi kot strokovni delavci v rudnikih in industriji.

Vedno zanimivo poglavje: o tabaku

Menih Romano Pano, Kolumbov spremljevalec na njegovem drugem potovanju v Ameriko, ki so jo takrat smatrali še za Indijo, je leta 1497. v svoji knjigi »De insularum ritibus« opisal napravo in ljudi novodoktrinih otrok in je pri tem omenil, da si »Indios« iz tobačnih listov zvijajo smotke, ki jih prižigajo in potem njih dim »pijejo«. Vrli med tedaj ni mogel slutiti, da je s tem omenil uporabo tobačne rastline, ki bo dobila kmalu ogromen pomen za ves svet. Tudi beseda »tabak« izviraj iz jezika Karibijcev, prvotnih prebivalcev srednjemeriških otokov. Hernando de Ovieto je prinesel l. 1519. tobačne liste na Španjo, francoski poslanik v Lizboni Nicot pa je takšne liste poslal svoji kraljici Mariji Medicejski in je dal s tem povod, da so rastlino znanstveno imenovali z njegovim pravim imenom. Prve vesti o pridelovanju tobaka v Evropi imamo iz l. 1556. in sicer so ga začeli gojiti tedaj na Francoskem. l. 1598. ga prvič pridelali v Renski Palaciji. l. 1620. v Alzaciji, okrog l. 1615. pa v Amerfortu na Holandskem.

Sorodniki

Tobaka pa v Evropi prvotno niso uporabljali za kajoli ali »pitje«, temveč kot zdravilno rastlino, zlasti zoper izpuščaje; ni pa trajalo dolgo, da so začeli posnemati v njegovi uporabi Indijance in nato se jih celo prekosili, ko jim je začel rabiti za njuhanje. Oblasti kajenja splošno niso rade gledale; papež Urban II. l. 1624. kadilcem zapretil s cerkvenim izobčenjem, če dalje pa je šel turški sultan Murat IV., ki je odredil za kajoli smrtne kazni. V Rusiji so kaznovali kadilce tako, da so jim odrezali ušesa in jih pošiljali v pregonstvo. Toda vsi takšni ukrepi, zopet strast, ki se ni dala iztebiti, so se morali končno umakniti v spoznanju, da jo je mogoče izkoristiti kot izdaten vir dohodkov za državne blaginje. Cela vrsta evropskih držav je sčasoma predelavo in prodajo tobaka vzela v lastne roke kot državni monopol, druge pa so se zadovoljile vsaj s tem, da so na tobak naložile primerne davke. Tobakični monopol in davki na tobak predstavljajo danes v večini držav ogromen vir državnih dohodkov.

Botanično spada tobak med razhudnikovke, solanaceje, med katerimi je cela vrsta prevažnih kulturnih rastlin, kakor krompir, para-

V tej zvezi ne sme ostati neomenjeno, da je v Evropi, predvsem pa v Nemčiji, doma stara rokodelska tradicija in da je ta za oboroževalno industrijo velikanski kapital. Pa tudi v strokovnih šolah se je zadnji leta izobrazilo toliko ljudi, da ima Evropa več strokovnjakov kakor katerikoli drug kontinent.

Kontinentalna Evropa pa ima še to prednost, da je poklicni naraščaj zdrav. Izmed 153 milijonov delovnih ljudi na evropskem kontinentu (brez Sovjetske Zveze) jih je v kmetijstvu zaposlenih 45. odstotkov, v obrtnem gospodarstvu 30 odstotkov, ostali pa v drugih poklicih. Evropske dežele so delno sicer kazale drugačno gospodarsko strukturo, toda enočno vojsvo kontinenta je delo razdelilo brez motenj.

Za razliko lahko torej rečemo, da so v sedanji vojni človeške moči enako razdeljene, pri čemer pa imajo sile trojnega spoznava zaradi boljše organizacije in vodstva in zaradi večjega števila strokovnih moči premoč, ki jo prednost »notranje črte« in gostota prometnega omrežja še bolj ojačujeta.

dižnik in paprika, ki tudi izvirajo iz Amerike. Med sorodnicami je tudi priljubljena vrtna cvetlica petunija, a med evropskimi sorodnicami tobaka so znane strupenice kakor blen, volja jagoda, kristavec in grenkoslad. Eno volje jabolko je v tej zlahti brez strupa. Tobak sam pa vsebuje, kakor znano, razne strupene snovi, med njimi zlasti alkaloid nikotin, ki učinkuje že v majhnih količinah smrtno. Razne vrste tobaka majo različne količine te snovi, ki se spreminjajo tudi v skladu s pridelovalnim ozemljem. V splošnem znaša količina 0,6 do 3,5 odstotka. V novejšem času je uspelo vzgojiti rastline, ki ne vsebujejo praktično skoraj nič nikotina.

Kot rastlina južnega pasu potrebuje tobak zelo mnogo toplote in je zelo občutljiv za mraz, tako da ga v severnejših krajih ne morejo pridelovati, v kolikor pa ga pridelujejo, začeta po kakovosti za tobačnimi vrstami južnih krajev. V Srednji Evropi uspevajo dobre vrste v toplejših, zlasti vinorodnih ozemljih, v Porenju in Palaciji, na Madžarskem in tudi na Holandskem, najboljši tobak pa dajejo Dalmacija, Bosna, Hercegovina, Bolgarska, Makedonija in okolica Samsuna v Mali Aziji. Iz vrsten tobak pridelujejo v Aziji na Sumatri in na Filipinih, v Ameriki za zlasti na Kubi (havanski tobak) ter v državah Virginiji in Marylandu.

Gojitev in nabiranje

V hladnejših krajih se goji tobak najprvo na gnojnih gredah ali v zabojih in se presadi na prosto šele tedaj, ko ni več nobene nevarnosti slane. Nadaljnje delo z njim je potem zelo podobno delu z drugimi okopavinami, kakor s krompirjem in peso, ter ga je treba večkrat okopati. Ponekod lomijo tudi cvetne poganjke in zalistnike, da bi se glavni listi bolje razvili.

Več skrbi pa zahtevata nabiranje in nadaljnja obravnava tobačnih listov. Nedorozelji listi dajejo na vsak način slab pridelek, tako da se je treba tega varovati.

Listi ne dozorevajo istočasno, temveč od spodaj navzgor. Dozoritev spoznamo po svetlejših, svetlo zelenih in prosojnih mestih na listih, ploskvi, ki se širijo kot pege od listnih reber. Tedaj postanejo listi tudi lepljivejši in mečji. Pri dozorelem listu se peclji na pritisek

Skrb Ljubljane za brezdomce

Ljubljana, 29. oktobra. Kakor smo že pred tedni poročali, je mestna občina Ljubljana prevzela skrb za isticiranje, ki so se vrnili iz raznih italijanskih taborišč, prav tako pa tudi za begunce, ki prihajajo iz dežele v zavetje našega mesta. V začetku je mestna občina skrbela za nad 2000 oseb in jim dala streho z vs. preskrbo, ter v ta namen do sredine oktobra porabila 100.000 lir samo za hrano, saj je v tem času svojih oskrbovancev razdelila 46.600 zaprtikov, blizu 15.000 kosil ter nad 16.500 večerj, torej skoraj 50.000 prehr. Vsa oskrbovancev je dan na dan po pol kilograma kruha vsi skupaj, pa do sredine oktobra dobili 9200 kg kruha.

Razen preskrbe je mestna občina mnogim prisrbelna za lažek in tudi trajne službe, druge pa je odpravila domov ali k svojem »vedno« pa ima na Ledi n kjer je tak, v 40 nastalo neki zavetišče nad 220 moških žensk in otrok. Tuji za te skrb občina vendar ni pa blizu 90 ljudi na delo ter se sam zaslužijo za hrano, stanovanje pa še vedno na Ledi. Kdor nima stalnega zasluzka n rad prime za delo, dobi popoldne n zvečer hrane.

V tem zavetišču za brezdomce je mestna občina ustanovila tudi posebno pisarno za vrnitve se internirancev in za begunce, ki bo zbiral tudi darila za oskrbovance. Obenem daje pisarna vse informacije o internirancih, ki so se že vrnili, prav tako pa tudi o beguncih, ki z vseh strani dežele prihajajo v Ljubljano. Tako prvi kot drugi so potrebni obleke, perila in obutve, predvsem pa seveda zaposlitve in zasluzka. Dobri ljudje jim so z zapuščanjem obračajo na pisarno, ki bo skušala vsakemu ustreči.

Razumljivo je da brezdomci, ki so z večine izgubili prav vse, prav radi poprimajo za vsako delo, vendar se pa s takim, večkrat samo priložnostnim zasluzkom ne morejo obdelati, zato pa prosimo našo dobrosrčno javnost, naj tem nedolžnim žrtvam vojne radi pomaga na kakršen koli način. Pomisliti moramo da se brez lastne krivde brez strehe in kruha, zato jim pa ponudimo predvsem delo in zasluzek, enako jim pa pomagajmo z obleko, perilom.

s palcem navzdol prelomi, kakor da je iz stekla, a če ga pritisk samo ugne, list še ni dozorel. Liste je treba nabirati vedno le ob lepih dneh, ko rosa izgine. Vsaka mokrota na listih, najsi bo od dežja ali rose, kakovost končnega prielka poslabšuje.

Sušenje listov

Najprvo dozorijo najpodnejši listi (dva ali trije), potem sledijo precej enakomerno naslednji trije ali pet, čež kakšnih štirinajst dni ali tri tedne dozorijo zgornji pet ali šest, končno pa najvišji list. Ko liste trgajo, morajo paziti, da se ne poškodujejo stebra. Obrabne rastline pustijo se nekaj časa na polju, ker se v ugodnem jenskem vremenu v listnih pazduhah razvijejo še novi listi, ki dajejo še prav uporaben, čeprav oster tobak. Obrabne liste polagajo na kupčke in jih nekoliko uvele spravljajo domov.

Sedaj sledi drugo, zelo važno delo: sušenje. Za ta namen se listni peclji bočno preidejo z iglo, nato nanizajo liste na vrvice in jih obesimo v primeren sušilni prostor. Listi se pri sušenju ne smejo zvijati skupaj in se prekrivati, ker bi utegnili gniti.

Na liste, ki se sušijo, ne sme sijati direktno sonce, sušilni prostor se mora dobro zračiti. V Bosni in Macedoniji sušijo liste kar na prostem, a to za kraje, kjer pogosto dežuje, seveda ni priporočljivo. Tudi vlažna megla lahko škoduje listom, da se jih loti plesen. Takšne liste je treba skrajšati ali pa celo zavreči.

Sušenje ne sme biti prenaglo, ker ostanejo listi tedaj zeleni, pridelek pa je potem slabši; prav tako škoduje tudi prepočasno sušenje. Dobro posušeni tobak je rumeno do temno rjav, srednje rebro je otrdelo in ne vsebuje nobene vode več, listna ploskev je suha, a ne tako, da bi se lomila.

Fermentacija

Najvažnejša faza vse obnavne pa je tako zvana fermentacija. Ponekod tobak prej še lužijo, toda najboljše vrste tega ne potrebujejo in jim zadostuje samo fermentacija.

Fermentacija je nekakšno vretje, ki ga povzročajo glivice na tobačnih listih. Ti neznatni organizmi izvajajo kemične spremembe v listni tvari, pri čemer nastajajo svojevrstne dišave in okusne snovi dobrega tobaka. Razvija se tudi toplota, ki je neobhodno potrebna za ugodni potek kemičnega dogajanja, a ne sme biti previsoka, ker bi v tem primeru mikroorganizmi oslabila ali celo zamorila. Zato je treba ves postopek stalno nadzirati s toplomerom. Nadaljnje sovražne, dobre fermentacije so glivice plesnive in gnitja, ki se pojavljajo tako pri preveliki suši, kakor pri preveliki vlagi. Če poteka fermentacija pravilno, tedaj koristne glivice same zatirajo škodljivke.

Toplomer je posebno važen

Za fermentacijo uporabljajo količini prielka primeren zaboj s pokrovom. Pokrov mora zaboj tesno zapirati, v sredini ima luknjo, sko-

Jaz nisem dal in ne bom dal, ne bom pod tujo streho spal.

Da bi ju Črnograbnarji le hoteli polušati! Kajti marsikateri mi je že potožil, da je tam lepo, le noči so včasih prekratke.

Ali ne, — to ni abstinencia, to je ogorčenje nad krčmarčinjo negotovnostjo. Kajti pri Slovencih je navada: prijazen sprejem za pomoč mizo v kotu pod sliko Boga vsemogočnega, pa za zdarec vino in hleb črnega kruha — pa na kozarec potnikov in domače hiše, kamor sta prišla, ne pa:

Kdor bo za sladko vince dal, ta bo pod moje streho spal!

Sedaj razumemo ogorčenje obeh svetnikov. Tako Slovenci ne sprejemajo popotnikov.

Tudi peti znajo Črnograbnarji svojo pesem o Limbarski gori. Saj jo je v svoji veliki narodni klavirski venček z naslovom »Slovenski biseri« vtaknil kot 22. pesem skladatelj Anton J. K. l. In tako se včasih zgodi, da sedaj — ko od daleč gledam prelepo goro sv. Valentinia iz svojega stanovanja — zaigram ta J. K. lov venček in vmes tiho: »Stoji tam gora Limbarska...«

Spominjam se včasih tistega mesta iz Jurčič-Kernikovih »Rokovnjacev«, ki pripoveduje, kako so francoski vojniki razpostavili šent-ožalbske rokovnjake tam ob zidu pri Sv. Kristofu, okoder je tako lep pogled na Karniške planine in na gore, med katerimi se vije Črni graben. Od tam se se mogle pred smrtjo še enkrat ozreti proti svojem domu in proti lepi gori Limbarski in potem je legla tema nanje, večna tema smrti.

Podgorc.

obutjivo in podobnim stvarim, seveda pa tudi z darili v gotovini, da jim mestna občina nakupi najpotrebnejše stvari. Kdor želi kaj poročiti, naj sam prične v pisarno v šoli na Ledinu, ali na pisarno naznan svoj naslov, pa bo po darilo prišel mestni uslužbenec s posebno legitimacijo, ki ga upravičuje prevzemati darila. Seveda bo vsak darovalec od pisarne dobil tudi potrdilo za darilo.

Kolikor vsaki stisk n nesreči, tako naj se tudi ob sedanjih največjih katastrofah našega naroda kaže za dobrosrčnost Ljubljane ne pozna meje, temveč še posebno rada pomaga, kadar gre za rojake, ki so brez lastne krivde prišli v nesrečo.

Teden milodarnosti

Skupaj s 1000 vna pisarna v Ljubljani, Mikloševa 7 — prireja od 31. oktobra do vseh 7. novembra tede milodarnosti. Teden naj bi si vsakdo kaj pritrgal in daroval za lajšanje velike bede, ki jo je pri nas povzročila vojna. Če bi Ljubljancani ta teden darovali v socialne namene vsaj toliko, kar tedensko izdajo za pijačo, kajenje, keno in drugo zabavo, bi se nabrali lepi stotisočaki, ki bi mnogim lajšali gorje siromštva!

K premožnim bo to dni poslano posebno prošnje na dom za darove. Na to bodo te družine obiskali pooblaščenici škofijske dobrotelne pisarne z nabiralno polo. Vse javnosti pa bo dšna prilika v nedeljo 7. novembra, da vsak po svojih močeh prispeva, kolikor more za lajšanje sedanje bede. V vseh ljubljanskih cerkvah se bo to nedeljo pobiralo za dobrotelne namene od škofijske dobrotelne pisarne.

V nedeljo 31. okt. in na praznik vseh svetnikov in na vernih duš dan bodo pooblaščenici nabirali, pobirali mille darove na ljubljanskem pokopališču. Mesto cvetja in vencev — darujte miloščno v pomočeno in pomoč svojim ranjank! Vsa Slovenec naj te dni žrtvuje kar le more za begunce, sirote, pogorele in vse druge vojne žrtve!

Škofijsko karitativno tajništvo.

zi katero gre cev do dna in v katero obesimo toplomer, tako da sega njegov spodnji konec v sredino zaboja. Na tem mestu ima cev tako široko režo, da je toplomer v neposrednem dotiku s tobakom. Tako je mogoče stalno nadzirati temperaturo.

Nato se tobačni listi v šopih in s peclji navzven zložijo čim tesneje v zaboj, pokrov se zapre in obteži, v sredino se vtakne cev s toplomerom. Zaboj postavijo v toplem prostoru, a temperatura v njem, ki jo izmerijo večkrat na dan, ne sme prejeti 45 stopinj Celzija. Čim doseže to višino, kar se zgodi v petih do desetih dneh, se zunanje plasti tobačnih listov preložijo navznotraj, notranje pa navzven. Običajno zadostuje dvakratna fermentacija, včasih pa je potrebna še tretja. Po dokončani fermentaciji se tobačni šopi v hladu osuše. Dobro izfermentiran tobak mora imeti značilni duh dozorelosti in svetlo do temno rjavo barvo.

Na koncu se suhim listom previdno izrežejo najdebelejša rebra, nato se zrežejo v prikladni širini in se tako pripravijo za porabo.

Delo s tobakom torej ni tako preprosto, kakor si marsikdo predstavlja, toda čim večjo skrb mu posvetijo, tem boljši je izdelek.

Miloš Lokar †

Komaj pol leta je minilo, ko je bil zadnji krat med nami. Prišel je k bolnemu bratu Dušanu, ki so ga telesno strtega pripeljali iz daljnih krajev. Ni ga našel več med živimi. Zrtve te usode je že ležala v grobu. Po isti zli usodi je moral Miloš tedaj nazaj od bratovega svežega groba v daljne sončno vendar zanj tako smrtonosne kraje.

S trpkostjo in obupom se je Miloš posvajal od svojcev in prijateljev. Menda je čutil, da ga brezobzirno grabi in tira h koncu brezsrčna usoda.

Ko pa je pred dnevi dospela do nas vest, da mladega, idealnega, izredno naderjenega in mnogo obetajočega fanta ni več med živimi, nismo mogli verjeti. Saj vendar ni mogoče, da je mrtev mlad človek, ki je bil tako poln življenja, da je v raznih smereh in vsak čas silila na dan njegova udarna dejavnost, ki je razgibala vse okoli sebe, kamor je prišel!

Ni še niti dozorel, ko se je z vso vmeno začel uveljavljati in njegovo mlado življenje je bilo polno stvaritev. Celot njegova nekdanja milodolna preostanek in razigranost je imela nekaj smiselne in smotrne v sebi. Zategadelj je imel velik krog iskrenih prijateljev, zlasti med akademiki.

Dva in dvajset let je bil šele star. — Ko je maturiral na klasični gimnaziji z odličnim uspehom, se je posvetil pravo.

Potekalo je drugo leto, odkar ga ni bilo doma. Sedaj se bo vrnil le njegov pepel. Umrl je 13. oktobra v Regellu, kjer je bilo njegovo truplo 16. t. m. upeljeno.

V petek so se zbrali pri žalni maši njegovi prijatelji, znanci in sorodniki. Ko so mislili nanj, na Miloša, so se pred njimi vrtili vsi trije bratje, ki danes še nevdramno spanje: najstarejši, Ernest, ki je lani izgubil življenje, za njim Dušan, ki je letos umrl, in sedaj najmlajši, Miloš. Vsem je stiskalo srca. Kako je moralo biti pri sreju njegovim hudo preizkušenim staršem, ko jim je poleg male sestre Slavke ostal v neznanju daljnih krajev le še sin Sašo. Kdo, se more poglabiti v to neizmerno žalost? Ni besed, ki bi moglo razložiti srčno bolečino Slovenske matere. Ob tem trpljenju ljubljanske materske srca lahko samo obmolknemo v nemi boli in them sočutju.

Naročite se na romane
DOBRE KNJIGE

Tam gora Limbarska stoji...

Izšla je zbirka narodnih pripovednih pesni pod naslovom: »Peli so jih mati moja«. Med temi pesmimi se ne hote ustavi pri oni iz Črnega grabna: »Lakomna krčmarica«. Ta nam pripoveduje, kako sta sv. Valentin in njegov brat sv. Peregrin kaznovala prevzetno krčmarico pod Limbarsko goro, ker jima je bila pripravljena oati prenočišče le pod pogojem, da bosta dobo plačala za sladko vince. Pesem se prične:

Tam gora Limbarska stoji
in travnik pod goro leži.

Na travniku je hišica,
v hiši mlada vdovica.

Vdova ima hčer lepo
in toči vinčee drago itd.

Jaz sem jo sišal drugače:

Stoji tam gora Limbarska,
pod njo zelena tratca.

Stoji na trati hišica,
v nji pa mlada vdovica,

ženka ima le hčerke še
in toči sladko vinčee

Pesem ima torej več inace, kakor je pri večini narodnih pesni navadno. Limbarska gora, ki je potniku kažipot od Ljubljane do Blagovice po Črnem grabnu navzgor in nazaj s Trojan do Krašnje, je Črnograbnarjem več ko vsaka druga božja pot v njihovih krajih. Zato je nastala tudi tu omenjena pesem, zato je Franjo Maselj po nji posnel svoj psevdonim Podlimbarski. Zato išče ljudstvo na nji pri sv.

Valentinu zdravja zoper najnevarnejšo bolezen, božjast. Tam so bili vsako poletje znameniti romarski shodi, ki se jih je svojčas udeleževal tudi Janez Evangelist Krek. Od Josipa Jurčiča in Janka Kernika pa do Maksa Pirnata, Franca Maslja-Podlimbarskega in drugih nihče ni mogel opisati Črnega grabna, ne da bi bil omenil tudi Limbarsko goro z njeno belo cerkvico in belim širokim stolpom. Limbarska gora, odkod to ime? Franc Marolt starijši, nekdanji učitelj v Mengšu, poznejši šolski upravitelj v Blagovici, na Brou in se pozneje v Ljubljani, je napisal o tem imenu v svoji študiji »Opis šolske občine Blagovica« (U. T. št. 2—11 na str. 123) naslednje: Ako hodiš po stezi nad Piskurjem, ki te vodi mimo Smrekarja čez šumeco Kamrico, proti selu Korpe, došel boš pod precej strmim pobočju do posestnika Osolnika. Tu gor se razprostira mala ravan, pred seboj na očni pa vidiš planjavo in skalnati, s temnim smrečjem obraščeni hrib. Ljudstvo zove ga »Limberk«. »Stari graben« in kar imen še ima. To je nekdanja »Lilienburg«. Nekdaj je bila, kakor ljudje govorijo, videti tu gori stara razvalina, zidovje. Raznesli so jo v Podsmrečje, kjer so kamenje porabili pri zidanju. Se sedaj se vidi rov, kakih 44 m dolg, širok pa 30 m.

Zanimala me je opomba o tej pesmi v zgoraj omenjeni knjigi na str. 166 in 167, ki se glasi: »Čisto lokalna legenda z Limbarske gore nad Moravčami. Sv. Valentin in Peregrin sta se tu slučajno sešla, po cerkvenem kolekdaru sta daleč narazen in nobena cerkvena legenda ju ne pozna v tej zvezi. Verjetno gre

le za inačico legend, v katerih potujeta po svetu Kristus in sv. Peter ali pa sv. Peter in Pavel.

Tudi jaz sem včasih mislil, da je sv. Peregrin v to legendo zašel le zaradi rime in na koncu besede. Sedaj mi je prišlo na misel tole. Kakor sta si oba svetnika po cerkvenem kolekdaru daleč narazen (4. februarja je god sv. Valentinja, 27. aprila pa Peregrinova), tako sta si bližja rojaka po cerkvi, kjer domujeta. Sv. Valentin je cerkveni patron na Limbarski gori, kip sv. Peregrina pa je v enem izmed oltarjev župnijske cerkve na Brdu pri Lukovici poleg Kernikovega gradu. Tam tudi slovesno obhajajo vsako leto Peregrinovo sešla. Se nista torej kar tako slučajno sešla. Oba bdiata nad nehanjem in dejanjem Črnograbnarjev. Peregrin na začetku Črnega grabna pri Lukovici, Valentin pa v sredini naša Krašnja in Blagovici pa tja do njegovega vasička pri Trojanah. Oba sta torej skupaj potovala in presojala dobra in slaba dela Črnograbnarjev, jih hvallali in jargalali ali celo najstrožje kaznovali, kakor se je to zgodilo s krčmarico pod Limbarsko goro. Od tam sta šla prencevati v romarsko cerkev sv. Valentinia, kamor je ta povabil sv. Peregrina. Savi pravi nesem:

In žena vsa prestrašena
glasno prot' gori k'čala

Znamenita svetnika sta to. Bila sta na pogled prva abstinenta med svetniki na slovenski zemlji. Ko jima krčmarica prevzetno odgovorila:

Kdor bo za sladko vince dal,
ta bo pod moje streho spal,

ji izjavil sv. Valentin slovesno:

